

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

המחלקה לחינוך

"לא בבית ספרנו": התמודדות עם אירועים בעלי אופי מיני במערכת החינוכית

Sexual assault: educational prevention and intervention

מס' קורס : 12920246

מועד: סמסטר ב', תשפ"ד

שם המרצה: ד"ר בר לוי פרידמן

מועד הקורס: יום רביעי 17:45 – 16:15, שעת קבלה: ימי רביעי, בתיאום מראש

יצירת קשר: barle@post.bgu.ac.il, 050-6500044

יעדי ההוראה:

הקורס יעסוק בנושא של מיניות בריאה ופגיעה מינית בקרב ילדים ובני נוער, תוך התמקדות במסגרת בית ספרית. נבין מה היא התפתחות מינית טבעית ונשווה אותה להתפתחות מינית מעוררת דאגה בגילאים השונים. נעסוק בדרכים ליצירת סביבה חינוכית המקדמת התפתחותה של מיניות בריאה. בהמשך הקורס נדון בסוגים שונים של פגיעות מיניות בילדות (בבית, בבית הספר, ברשתות החברתיות) ובהשלכותיהן על חיי הנפגעים. נעסוק בהקשר החברתי-תרבותי ובגורמים אפשריים לתופעה. נקדיש חלק מהקורס לסקירת דרכי ההתמודדות שלנו כאנשי חינוך עם התופעה, תוך חשיפה לאפשרויות סיוע, טיפול ותמיכה ראשוניות. בקורס יוצג ידע מהמחקר ומהשדה ותינתן הזדמנות להתלבטות ובדיקה של העמדות והתחושות אל מול מציאות מורכבת זו יחד עם כלים לעבודה פרקטית בתחום.

דרישות הקורס

1. הסטודנטים נדרשים להשתתפות פעילה ותרומה משמעותית במהלך השיעורים. ניתן להעדר עד 2 מפגשים בלבד במהלך הסמסטר באישור מוקדם של המרצה.
2. כתיבת "יומן מסע": הגשת 3 דו"חות רפלקטיביים לאורך הסמסטר באתר הקורס. הדוחות הם אישיים ויתמקדו בחוויה האישית של הלומדים ביחס לחומר הנלמד. היקף הכתיבה בין חצי עמוד לעמוד.
3. עבודה מסכמת: בתום הקורס על הסטודנטים להגיש עבודה מסכמת בכתב. העבודה תכלול אינטגרציה של החומר הנלמד והתהליך שעבר הלומד. דרישות העבודה מפורטות בקובץ נפרד. עבודת הסיום שווה ל-100% מהציון הסופי בקורס.

דרישות והרכב ציון הקורס:

השתתפות פעילה בשיעורים והגשת 3 דוחות רפלקטיביים הם תנאי מקדים להגשת העבודה בקורס. עבודה מסכמת- 100% מהציון.

1. **מה בין התפתחות מינית תקינה ובעייתית בקרב ילדים:** נבין מהו מהלך ההתפתחות המינית הטבעי בקרב ילדים ומתבגרים, מה רצוי, תקין ונורמאלי ומאיך אילו התנהגויות מעוררות דאגה?

קוונה ג'ונסון, ט. (1996). *הבנת ההתנהגות המינית של ילדים- מה טבעי ובריא?* הוצאת דרום פסדינה: קליפורניה. פרקים 1-2 (עמודים 17-42).

2. **על הציר שבין מיניות ופגיעה מינית - ההקשר תרבותי-חברתי**
כיצד ניתן להבין את התופעה בהקשר החברתי-תרבותי? (תקשורת, שפה, מערכת החוק, וכו').
נדון באופן שבו הבניות מיגדריות מעצבות את תפיסת המיניות של בנים ושל בנות.

הרמן, ג'. (1994). *טראומה והחלמה*. הוצאת עם עובד. עמודים 13-49.

3. **התנהגות מינית פוגענית ופגיעה מינית בילדים.**
מה היא התנהגות מינית פוגענית? מה היא פגיעה מינית? כיצד מוגדרות? מה שכוחות התופעה בארץ ובעולם ומה מאפייניה?

קוונה ג'ונסון, ט. (1996). *הבנת ההתנהגות המינית של ילדים- מה טבעי ובריא?* הוצאת דרום פסדינה: קליפורניה. פרקים 3-5 (עמודים 43-95).

Cromer, L. D., & Goldsmith, R. E. (2010). Child sexual abuse myths: Attitudes, beliefs, and individual differences. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19 (6), 618-647.
<https://www.nationalcac.org/wp-content/uploads/2020/01/child-sexual-abuse-myths-Attitudes-beliefs-and-individual-differences.pdf>

4. **השלכות פגיעה מינית**
מהם סימני הזיהוי לפגיעה בילדות? מהן ההשלכות של פגיעה מינית בילדות ובגיל ההתבגרות? נדון בהשלכות השליליות, כמו גם בצמיחה פוסט-טראומטית.

גור, ע. (2002). *השלכות נפשיות ארוכות טווח בנשים נפגעות תקיפה מינית*. תמצית הרצאה יום עיון גליל מערבי.

זליגמן, צ. (2004). מבוא לגילוי עריות: אין אמת, ואין חסד, ואין רחמים. בתוך צ. זליגמן וז. סולומון (עורכות). *הסוד ושברו: סוגיות בגילוי עריות*. (עמודים 15-40). תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.

5. **פגיעה מינית במערכות חינוכיות**
עד כמה התופעה נפוצה? מה המאפיינים? נדון במורכבות של פגיעה המתרחשת בתוך מערכת חינוכית. כך למשל מה קורה כאשר הקורבן והתוקף לומדים באותה כיתה? נבחן מהן העמדות של הורים, מורים וצוותי הנהלה כלפי התופעה.

Attar-Schwartz S. (2009). Peer sexual harassment victimization at school: The roles of student characteristics, cultural affiliation, and school factors. *American Journal of Orthopsychiatry*, 79, 407-420. 10.1037/a0016553

Benbenishty, R., Zeira, A., & Astor, R. A. (2002). Children's reports of emotional, physical, and sexual maltreatment by educational staff in Israel. *Child Abuse & Neglect*, 26(8), 763-782

6. **התנהגות פוגעת מינית במדיה אלקטרונית**

נעסוק בדפוס פגיעה חדשים כגון: חשיפה לפורנוגרפיה וביריונות ברשת (רשתות חברתיות) והשלכותיהם. נדון בדרכי התערבות שונות.

הברון, ש., בשרטי ס. (2019). מידע אמין על מין. איך לדבר עם ילדים ומתבגרים על מין בעידן המסכים. (חלק 2- מיניות מסכים וטכנולוגיה עמודים 113-21). בן שמן, הוצאת מודן.

עינת, ג. (2014) בלבול השפות החדש: שפת הרוך ושפת הווירטואל. גרסה אלקטרונית. נדלה מאתר שיחה. <http://sicha.co.il/literature.php>

Owens, E. W., Behun, R. J., Manning, J. C., & Reid, R. C. (2012). The impact of Internet pornography on adolescents: A review of the research. *Sexual Addiction & Compulsivity, 19*(1-2), 99-122.

Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. J., & Ybarra, M. L. (2008). "Online predators" and their victims: myths, realities, and implications for prevention and treatment. *American Psychologist, 63* (2), 111.

7. היבטים בטיפול פרטני + עקרונות סיוע

נעסוק בעקרונות הסיוע המיטבי הפרטני, ביניהם יצירת סביבה בטוחה, החזרת האמון, אמפתיה, העדר שיפוטיות. נשאל מהם הקווים המנחים במתן סעד ראשוני ובליווי מתמשך. נעסוק בדרכי התגובה המתאימות לאירועים בעלי אופי מיני: חינוכית, טיפולית וחוקית.

שוורצברג, ש. וזומר, א. (2004). חשיפת הסוד: גורמים מעודדים ומעכבים את גילוי סוד הפגיעה בקרב קורבנות התעללות מינית בילדות. בתוך צ. זליגמן וז. סולומון (עורכות). *הסוד ושברו: סוגיות בגילוי עריות*. (עמודים 103-82). תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.

8. היבטים בהתערבות מערכתית

נכיר עקרונות לבנייה ויישום של תוכניות התערבות חינוכיות, ונדון בדרכים לבחינת האפקטיביות שלהן.

קאי-צדוק, א. (2018). *קידום בריאות מינית ומניעת פגיעות מיניות בקרב מתבגרים/ות וצעירים/ות* – סקירת ספרות. ירושלים: משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

9. נוער גאה במערכת החינוך

נדבר על ההתמודדות הנפשית והחברתית של בני נוער עם נטיות הומוסקסואליות, לסביות, ביסקסואליות. נדבר על האתגרים הרגשיים והחברתיים של בני ובנות נוער על הרצף המגדרי. נעסוק בדרכים ליצירת סביבה חינוכית מיטיבה.

בן עמי, א. וארהרד, ר. (2017). נוער גאה במערכת החינוך: גורמי חוסן ומגנוני התמודדות עם הומופוביה. *חברה ורווחה*. עמוד 317-342.

10. איפה אני בסיפור הזה? המפגש האישי עם הנושא ילווה אותנו לאורך הקורס כולו ובמהלכו נבחן מתי ואיפה כדאי לשאול את השאלות? האם יש דרך טובה יותר לשאול? ועד כמה אנחנו מוכנים לשמוע את התשובות?

קריאת רשות והרחבה מומלצת:

אתגר, ט. והייתם אבו הוא (2018). טיפול בקטינים פוגעים מינית במגזר הערבי. גרסה אלקטרונית. אתר פסיכולוגיה עברית. <https://www.hebpsy.net/articles.asp?id=3709>

גולדשטיין, ש. ולאור, ר. (2008-9). היבטים בינתרבותיים והשפעתם על אנשי מקצוע בהקשר של איתור ילדים נפגעי התעללות והזנחה וחובת דווח. *משפחה במשפט*.

הברון, א., הברון, ש. (2017). *מה מתי ומי בחינוך מיני: עקרונות מנחים לבניית תכניות חינוך מיני של בני נוער בישראל*. גרסה אלקטרונית]. נדלה ב 11/8/2018, מאתר פסיכולוגיה עברית <https://www.hebpsy.net/articles.asp?id=3570>

הילי כוכבי, משחקים אסורים, הד החינוך מארס-אפריל 2005.

ידיד, נ., רימון, י., צימרמן, ש., (2011) מדיניות משרד החינוך בנושא הלהט" בי: בין "קלפים פתוחים" לבין חוזר מנכ" ל כנגד ההומופוביה. *מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית*, (33), 211-221.

קייזר-הלר, ש. (2016). החיים שמתחת לפני הרשת: תהליכים קבוצתיים בעידן דיגיטאלי. (גרסה אלקטרונית). נדלה מאתר פסיכולוגיה עברית <http://www.hebpsy.net/articles.asp?id=3414>

קמיר, א. (2009). *זה מטריד אותי: לחיות עם החוק למניעת הטרדה מינית*. ירושלים: הוצאת הקיבוץ המאוחד והוצאת כרמל. פרק 1 (עמודים 23-25), פרקים 6-8 (עמודים 160-117).

Anderson, M. (January 2016). *Parents, Teens and Digital Monitoring*. Few Research Center.

Abu Baker, K. (2006). *Sexual Abuse against children in the Arab society: The problem and its treatment*. Shfar-Am, Al- Mashreq Print House (in Arabic).

Byers, E. S. (2011). Beyond the birds and the bees and was it good for you? Thirty years of research on sexual communication. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 52(1), 20.

DeGue, S., Valle, L. A., Holt, M. K., Massetti, G. M., Matjasko, J. L., & Tharp, A. T. (2014). A systematic review of primary prevention strategies for sexual violence perpetration. *Aggression and violent behavior*, 19(4), 346-362.

Elbdour, S., Abu Bader, S., Onwuegbuzie, A. J., Abu Rabia, A., & El-Assam, S. (2006). The scope of sexual, physical and psychological abuse in a Bedouin- Arab community of female adolescents: The interplay of racism, urbanization, polygamy, family honor, and social marginalization of women. *Child Abuse and Neglect*, 30, 215-229.

Fonner, V. A., Armstrong, K. S., Kennedy, C. E., O'Reilly, K. R., & Sweat, M. D. (2014). School based sex education and HIV prevention in low-and middle-income countries: a systematic review and meta-analysis. *PloS one*, 9(3), e89692.

Goesling, B., Colman, S., Trenholm, C., Terzian, M., & Moore, K. (2014). Programs to reduce teen pregnancy, sexually transmitted infections, and associated sexual risk behaviors: a systematic review. *Journal of Adolescent Health*, 54(5), 499-507.

Haberland, N., & Rogow, D. (2015). Sexuality education: emerging trends in evidence and practice. *Journal of Adolescent Health*, 56(1), S15-S21.

Haj-Yahia, M. M. & Tamish S. (2001). The rates of child sexual abuse and its psychological consequences, as revealed by a study among the Palestinian university students. *Child Abuse and Neglect*, 25 (10). 1303

- Lamb, S., & Peterson, Z. D. (2012). Adolescent girls' sexual empowerment: Two feminists explore the concept. *Sex Roles, 66*(11-12), 703-712.
- Lenhart, A. (April 2015). *Teens, Social Media & Technology Overview 2015*. Pew Research Center.
- Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 55*(6), 635-654.
- Sales, N. J. (2016). *American girls: Social media and the secret lives of teenagers*. Alfred A. Knopf.
- Shalhoub-Kevorkian, N. (1999). The politics of disclosing female sexual abuse: a case study of Palestinian society. *Child Abuse & Neglect, 13*, 1275-1293.
- Tolman, D. L. (2012). Female adolescents, sexual empowerment, and desire: A missing discourse of gender inequity. *Sex Roles, 66*(11-12), 746-757.
- Widman, L., Choukas-Bradley, S., Noar, S. M., Nesi, J., & Garrett, K. (2016). Parent-adolescent sexual communication and adolescent safer sex behavior: a meta-analysis. *JAMA Pediatrics, 170*(1), 52-61.
- Widman, L., Golin, C. E., Kamke, K., Burnette, J. L., & Prinstein, M. J. (2018). Sexual assertiveness skills and sexual decision-making in adolescent girls: randomized controlled trial of an online program. *American Journal of Public Health, 108*(1), 96-102
- Zeira, A.; Astor A.R. and Benbenishty, R. (2002). Sexual Harassment in Jewish and Arab public Schools in Israel. *Child Abuse & Neglect, 26*, 149-166.